Sisäministeriö
Inrikesministeriet

18.11. 2020

Asia U 28/2020 vp

Komission ehdotus pelastuspalvelumekanismipäätöksen N:o 1313/2013/EU muuttamisesta

Sisäministeriö viittaa E 70/2020 vp ja U-kirjeeseen 28/2020 vp sekä aikaisemmin toimitettuihin kirjallisiin taustamuistioihin ja pyytää huomioimaan niissä esille tuodut näkemykset. Tämän lisäksi sisäministeriö tuo esille seuraavaa.

Taustaa;

Jäsenvaltioilla on ensisijainen vastuu katastrofien ennaltaehkäisystä, niihin varautumisesta ja niihin vastaamisesta. Komissiolla on toimivalta tukea jäsenmaiden pelastuspalvelun alaan kuuluvia toimia.

Unionin pelastuspalvelumekanismi (UCPM, Union Civil Protection Mechanism) on perustettu vuoden 2014 alussa voimaan tulleella päätöksellä (EU/1313/2013) parantamaan ja tehostamaan Euroopan maiden yhteistyötä ja helpottamaan koordinointia pelastuspalvelun alalla luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ennaltaehkäisyssä, varautumisessa ja avustustoiminnassa. Mekanismiin osallistuvat kaikki EU:n jäsenmaat sekä Islanti, Norja, Serbia, Montenegro, Pohjois-Makedonia ja Turkki (Participating States, PS). Pelastusavunannon järjestelmä perustuu mekanismiin osallistuvien maiden kansallisiin valmiuksiin, joiden lopullinen käyttöönotto on jäsenmaiden toimivallassa. Mikä tahansa maa maailmassa sekä myös YK ja sen alaiset toimijat ja kansainväliset järjestöt voivat pyytää EU:n pelastuspalvelumekanismin apua. Apu voi olla mm. asiantuntija-, pelastusjoukkue- tai materiaaliapua.

Osallistujamaat voivat vapaaehtoisesti sitoa kansallisia valmiuksia Euroopan pelastuspalvelureserviin (European Civil Protection Pool) ja niiden käyttöönotto on jäsenmaiden toimivallassa.

EU-tason rescEU-valmiudet on perustettu vuoden 2019 voimaantulleen pelastuspalvelumekanismin muutoksen myötä turvaverkoksi ylivoimaisiin tilanteisiin, joissa kansalliset resurssit ja Euroopan pelastuspalvelureserviin sidotut valmiudet eivät ole riittäviä. RescEU-valmiudet voivat olla metsäpalo-, CBRN- tai lääkinnällisiä valmiuksia. Jäsenvaltiot hankkivat ja isännöivät valmiuksia. Isännöivän jäsenvaltion vastuulla on materiaalin hankinta, varastointi, ylläpito ja logistiikka. Jäsenvaltioiden hallinnoima rescEU-kapasiteetti tulee olla käytettävissä mekanismin kautta toteutettavissa avustusoperaatioissa. Päätökset käyttöönotosta tehdään komission ja asianomaisten jäsenmaiden tiiviissä yhteistyössä. Komission osarahoitus on tällä hetkellä vähintään 80 % ja enintään 90 % arvioiduista kustannuksista. Valmiudet, joilla vastataan matalan todennäköisyyden, mutta suuren vaikutuksen riskeihin korvataan täysimääräisesti unionin budjetista.

Ehdotus pelastuspalvelumekanismin muutoksesta

Komissio antoi 2.6. uuden ehdotuksen pelastuspalvelumekanismipäätöksen muuttamiseksi. Taustalla on erityisesti COVID-19-pandemian myötä esiin noussut tarve tehostaa Euroopan unionin valmiutta vastata vakaviin, laaja-alaisiin suuronnettomuus- ja kriisitilanteisiin, erityisesti tilanteissa, jotka koskevat samanaikaisesti lähes kaikkia jäsenmaita.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Asian käsittelytilanne;

Asiaa on käsitelty kesän ja syksyn aikana ja neuvosto on alkusyksystä saavuttanut osittaisen yleisnäkemyksen ehdotuksen rahoitukseen liittyvistä osista. Yleisnäkemys perustui heinäkuun Eurooppa-neuvoston EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen liittyviin päätelmiin, jossa pelastuspalvelumekanismin (sis. rescEU) osalta sovittiin kokonaisrahoitukseksi 3 006 miljoonaa euroa, josta 1 106 miljoonaa euroa sisältyy monivuotiseen rahoituskehykseen ja 1 900 miljoonaa euroa katetaan elpymisvälineestä. Kaikki edellä mainitut luvut ovat vuoden 2018 hintatasossa.

Euroopan parlamentti ei kuitenkaan suostu aloittamaan kolmikantaneuvotteluita osittaisen yleisnäkemyksen pohjalta. Tämän johdosta neuvottelut ehdotuksesta kokonaisuudessaan on tarkoitus saada päätökseen mahdollisimman pian, ensisijaisesti vielä Saksan puheenjohtajakaudella.

Neuvotteluissa syksyn aikana on selvitetty rescEU-valmiuksen rahoitusta, komission laajempaa roolia valmiuksien hankinnassa, varastoinnissa tai kuljetusjärjestelyissä, rescEU valmiuksien sijoittamista tai käyttämistä EU:n ulkopuolella sekä ennaltaehkäisy- ja varautumissuunnittelun vahvistamista. Neuvottelut ovat yleisesti edenneet Suomen näkemyksiä vastaavaan suuntaan.

Suomen kanta

Suomi tukee ehdotuksen tavoitetta parantaa ja tehostaa Euroopan unionin valmiutta vastata vakaviin, laaja-alaisiin suuronnettomuus- ja kriisitilanteisiin. Suomi korostaa, että ensisijainen vastuu pelastusvalmiuksien ja varautumisen kehittämisestä on jäsenvaltioilla itsellään ja komission toimet ovat näitä tukevia ja täydentäviä.

Koskien **rescEU-valmiuksien rahoitusta** komission ehdotus täysimääräisestä EU-rahoituksesta ei ole Suomen neuvottelutavoitteiden mukainen. On tärkeää, myös hyvän varainhoidon kannalta, että valmiuksien rahoituksen pääsääntönä säilyisi komission osarahoitus (tällä hetkellä komissio 80-90 %, jäsenvaltio 10-20 %). Tilanteessa, jossa jäsenvaltiot osittain rahoittavat valmiuksien hankintaa omista varoistaan, on katsottu, että tämä tukee varmemmin näiden sitoutumista valmiuksien ylläpitoon ja hoitoon sekä edistää periaatetta jäsenvaltioiden oman varautumisen ensisijaisuudesta.

Neuvotteluissa määräenemmistö jäsenvaltioista kuitenkin on päätymässä kannattamaan komission ehdotusta kaikkien rescEU-valmiuksien täysimääräisestä EU-rahoituksesta ja komission osarahoituksesta luopumisesta. Suomen ja EU:n valmiuksien kehittämisen ja kriisinkestävyyden näkökulmasta sekä neuvottelutilanne huomioiden Suomi voisi viime kädessä hyväksyä komission ehdotuksen rescEU-valmiuksien täysimääräisen rahoituksen laajentamisesta koskemaan kaikkia rescEU-kapasiteetteja. Suomi voisi tulevaisuudessa hyödyntää 100% rahoitusta valmiuksien hankinnassa.

Ehdotus **komission laajennetusta toimivallasta** rescEU- valmiuksien hankinnassa, varastoinnissa tai kuljetusjärjestelyissä on edennyt siten, että komission toimivaltaa on ehdotettu rajattavaksi koskemaan ainoastaan oikeutta vuokrata, liisata ja / tai muulla tavoin sopia rescEU-kapasiteeteista kuljetus- ja logistiikan alalla. Jäsenvaltioilla olisi edelleen ensisijainen velvollisuus valmiuksien kehittämisessä ja hankkimisessa. Komission toimivalta olisi jäsenvaltioiden toimivaltaa täydentävä. Komissiolle ehdotetaan tämän lisäksi laajempaa toimivaltaa hankkia ja

varastoida tarvittavia valmiuksia asianmukaisesti perustelluissa hätätilanteissa. Konkreettisista valmiuksista ja toimista tulisi sopia täytäntöönpanosäädöksien muodossa, jolloin jäsenvaltioilla on mahdollisuus ehdotukseen tarvittaessa puuttua. On tärkeää, että valmiudet ovat myös pitkällä tähtäimellä mahdollisimman joustavia ja niillä kyetään vastaamaan laaja-alaisesti monenlaisiin kriiseihin ja onnettomuuksiin, eikä keskitytä ainoastaan nykyiseen pandemiatilanteeseen

rescEU-kapasiteettien sijoittamisesta kolmansiin maihin ollaan viimeisimpien tietojen mukaan luopumassa. Komission ehdottamia muutoksia **kapasiteettien käyttämisestä EU:n ulkopuolella** ei ole neuvotteluissa hyväksytty. Nykyinen sääntely kapasiteettien käyttämisestä EU:n ulkopuolella on riittävä, eikä muutoksia tarvita.

Suomi voi myös tukea komission ehdotusta koskien jäsenmaiden ja komission yhdessä valmistelemia **EU-tason ennaltaehkäisy- ja varautumissuunnitelmia**. EU-tason ennaltaehkäisy- ja varautumissuunnitelmien on tarkoitus perustua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin huomioivaan skenaariopohjaiseen työhön sekä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten huomioimiseen.